

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Mūsų kalba gimtoji...

Skaitydama per Knygų mugę įsigytą Renatos Šerelytės neseniai išėjusią knygą „Raganos širdis“, kurią išleido „Alma littera“, negalėjau nesigėrėti turtingu lietuvių kalbos žodynu. Man asmeniškai tai yra rodiklis, kad knyga bus skaitytojų mėgstama ne tik dėl siužeto intrigos, bet ir dėl turtingos įvaizdžiais, aprašymais, dialogais lietuvių kalbos.

Lietuvių kalbą priimta skirstyti į literatūrinę ir buitinę, kuri būna prisotinta ir vadinamojo slengo... Jis retsykiais gal ir nepakenktų kaip praėjusių laikų reliktas, jei gu masiškai neplistų tarp dabartinio jaunimo. Jei grįžtume į XIX amžių ar XX a. pradžią, jį vadintume prastuomenės kalba. Dabar gi ji, „papuošta“ jaunimo ir kaimo vyrų mėgstamais rusiškais keiksmažodžiais, gal net vyrauja ir mieste, ir kaime. Laikyčiau ją buvusių kolchozų traktorininkų susikalbėjimo laidininke. Kurgi ten!.. Ją puikiai išsavinio per okupacijos laikotarpį susiformavęs jaunimas, kaip palikimą perdavęs savo vaikams.

Prisimenu neseną atvejį mūsų Seime. Seimo Kultūros komiteto pirmininkas R. Karbauskis sukviėtė kultūros žurnalistus-leidėjus, kad pasidalytų samprotavimais apie leidybą. Samprotavimai tapo skundais dėl prastėjančios ekonominės leidinių padėties. Laikraščių ir žurnalų redaktoriai (o jų buvo ganėtinai daug) rypavo, kaip redakcijos neturi finansinių galimybių leisti šiuolaikiškus leidinius. Komiteto pirmininkas priariamai lingavo galvą ir žadėjo būtinai pasirūpinti, kad ši „mirštančių gulbių“ situacija išjudėtų iš mirties taško...

Išėjusi iš salės į koridorių pakliuvau į kolegės iš Žurnalistų sąjungos glėbį. Ji mane nusivedė į greta esančią salę, kur turėjo įvykti spaudos konferencija, skirta lietuvių kalbai. Vaizdelis buvo nekoks: erdvioje salėje sėdėjom keliese, trys klausytojai ir trys pranešėjai. Lietuvių kalbos komisijos pirmininkas Audrys Antanaitis, jo pavaduotoja ir kolegė iš Marijampolės, kuri žvaliai skaitė pranešimą apie Marijampolės valdžios ir pačių gyventojų pagarbą lietuvių kalbai. Iš tiesų: Marijampolės centrinėje aikštėje, priešais Savivaldybę, yra iškilęs didingas vietinio skulptoriaus sukurtas monumentas, pavadintas – Tautai ir Kalbai. Buvo įdomu klausytis, kad marijampoliečiai ir apskritai suvalkiečiai atidūs ir rūpestingi gimtosios kalbos gerbėjai. Ir skaudu, kad nė vienas iš gretimose salėje sėdėjusių redaktorių nesiteikė užsukti į šį renginį, kuris jiems irgi būtų labai pravertęs.

Taigi ar mes, lietuviai, gerbiame ir mylim savo kalbą? Ar jos visai nepaisom? Ar ilgai ją šiukšlinsim svetimžodžiais ir rusiškais keiksmažodžiais? Nejaugi esame nusmukę iki mankurtų lygio?

Aldona Žemaitytė

Laimutės Vasiliauskaitės-Rožukienės nuotr.

Laiškas mėnesienos fleitai

po išilginę girią mėnesienoj
po girią klaidžią baikščiai žynio sielai
vis braidžiojant, visi žyniai išmirę
ir amžinai apsigyvenę girioj

plevena... vėjas?.. niekas neplevena
toj girioj gyvo nebėra nė vieno
tik mėnesiena – aiški ir graži
kaip baltas vaikas vaikšto pamaži

Vladas Braziūnas

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2018 m. suteikė 10 000 Eur paramą šeštadieniniam „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuvių puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Aldona Žemaitytė. Mūsų kalba gimtoji... • **2-as psl. M. G. Slavėnienė.** Apmąstymai, Reformacijos metams praėjus (3) • **3-as psl. Aldona Ruseckaitė.** 1918 – ieji metai V. Mykolaičio-Putino gyvenime • **4 -as psl. Ar romanai – mano gyvenimas? Ne, mano gyvenimas kur kas įdomesnis.** Vilma Kavą kalbina Renata Šerelytė • **5-as psl. Astrida Petraitytė.** Wisława Szymborska: • **7 – as psl. Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė.** Valdo Papievio pievos • **8-as psl. Algirdas Mikas Žemaitaitis.** Antroji kelionė po Pietų Karšuvą/ Kultūros kronika

Kitame numeryje: Paroda apie garsiuosius Čikagos lietuvius Marijampolėje • Naujos knygos

Apmąstymai, Reformacijos metams praėjus (3)

M. Gražina Slavėnienė

Tęsinys. Pradžia 2018 m. kovo 10 d. „Kultūroje“

XVI a. buvo religinio fanatizmo amžius. Europoje vyko religiniai karai, katalikai ir protestantai persekiojo vieni kitus, degino kitatikius ir eretikus ant laužų arba kankino žiauriomis bausmėmis. Didžiosios Lietuvos Kunigaikštystės istorijoje XVI a. yra pats dramatiškiausias ir tragiškiausias amžius. Kunkuliavo naujos Renesanso ir humanizmo idėjos, vyko karštos tarpkonfesinės diskusijos ir akademiniai teologiniai debatai, buvo steigiamos naujos denominacijos, sudarančios pavojų katalikų bažnyčios hegemonijai.

Žygimanto Augusto valstybėje reformacija sklido taikiu būdu. Jis nesiėmė drastiškų žygių ją stabdyti. Karalius simpatizavo reformacijai ir kurį laiką žaidė atskiros tautinės bažnyčios idėja. Jis galėjo bet kuriuo metu pasekti Anglijos karaliaus Henriko VIII pavyzdžiu, kai šis, negaudamas popiežiaus leidimo vesti Anne Boleyn, nutraukė ryšius su Šv. Sostu ir įkūrė savarankišką, protestantišką, anglikonų bažnyčią. Prieš akis buvo reali galimybė atsiskirti nuo Lenkijos ir jos bažnytinės hierarchijos, kuri priešinosi Barboros Radvilaitės pripažinimui. Kodėl jis to nedarė? Yra žinoma, kad Barborai Radvilaitei mirštant, Gniezno arkivyskupas sutiko ją karūnuoti, o karalius savo ruožtu, tuo pačiu metu pasirašė privilegiją, remiančią Lenkijos bažnyčios kovą su eretikais. Jo laikmečiu reformacinis judėjimas Lietuvoje ir Lenkijoje buvo skirtingas ir karaliui teko laviruoti tarp dviejų polių ir skirtingų visuomeninių jėgų išdėstymo.

1563 m. jis patvirtino privilegiją, sulęginančią kitatikių bajorų teises su katalikais, liko tolerantiškas visoms konfesijoms, bet laikėsi savo susitarimo ir rėmė bažnyčios politiką. 1569 m. jis nulėmė reformacijos likimą, suteikdamas privilegiją pakviesti naująją Jėzuitų ordiną kovai su reformatais. Istorikai jo pasyvumą ir nenuoseklumą vertina prieštaringai, vieni jį vadina silpnu, neryžtingu monarchu, kiti teigia, kad jis buvo indiferentiškas religijos požiūriu, jam buvo patogiau likti kataliku, nejudinti tradicijos. Mūsų ekumeniniais laikais jo pasaulėžiūra, be abejo, būtų vertinama kaip pozityvi.

Galingiausias reformacijos šalininkas, karaliaus Žygimanto Augusto mentorius ir viso reformacinio judėjimo LDK globėjas buvo LDK kancleris ir Vilniaus vaivada Mikalojus Radvila Juodasis (1515–1565), išskirtinėmis teisėmis apdovanotas galingas valstybininkas, per Barborą Radvilaite susietas su karaliumi artimais giminystės ryšiais, praktiškai – LDK valdovas. Radvila buvo plačios erudicijos ir gilaus tikėjimo asmuo, daug keliaavęs, religinius klausimus giliai studijavęs, iš savo rūmų Vilniuje nuo 1550 metų skleidė reformacijos idėjas po visą Lietuvą. 1563 m. Vilniaus seime jo iniciatyva buvo įvesta religinės laisvės privilegija, pirmoji Europoje, konstituciškai užtikrinanti kitoms religijoms lygias teises politiniame ir socialiniame gyvenime. Radvila Juodasis valdė apie 15 metų, Lietuva jo valdymo laikais buvo atviriausia valstybė Europoje religijos atžvilgiu.

Teologija ikireformaciniais laikais buvo pateikiama ir priimama kaip išbaigta tiesa, bet reformacijos laikotarpiu ji tapo intensyvaus svarstymo dalyku. Pagal laiko dvasią, žmonės buvo atviri įvairiems tikėjimo klausimams, aktyviai ir savarankiškai ieškojo „tikro“ tikėjimo, svarstė teologines teorijas. Tuo metu gausi spausdinta polemė literatūra rodo, kad diskusijose aktyviai dalyvaudavo ir reformacinių judėjimų viršūnės. Radvila Juodasis domėjosi visomis naujomis doktrinomis, palaikė ryšius su reformacijos centrais ir su tautinių ir humanistinių pažiūrų katalikais, svarstė tautinės bažnyčios galimybes Lietuvoje. Jis turėjo ateities viziją – reformacijos pagalba atstatyti Lietuvos valstybingumą ir atsikratyti lenkiškos hierarchijos.

Apie 1557 m. Radvila Juodasis Vilniuje sušaukė

1563 m. Brastoje įsteigtoje kalvinistų spaustuvelyje išleista Brastos, arba Radvilų, Biblija

pirmą sinodą ir oficialiai įsteigė Lietuvos reformatų bendriją, kuri tapo žinoma kaip „Unitas Lituaniae“. Ją taip pavadino, kad atskirtų nuo lenkiškos reformatų bendrijos. „Unitas Lituaniae“ buvo sinodinio presbiterinio tipo, jos pagrindas – tikinčiųjų bendruomenė su išrinktu dvasininku ir seniūnu (kuratorių) taryba, sprendžianti svarbiausius reikalus. Vilniaus bendruomenė apėmė ir miestiečius, ir bajorus, ir didikus. Jos modelis buvo Kalvino sukurta sąranga, pritaikyta kraštams, kur reformatai buvo mažuma. Radvilai rūpėjo sukurti bendriją, nepriklausomą nuo karalių ir valdžios, jis tuo reikalu tarėsi su pačiu Kalvinu. Ir tikrai, „Unitas Lituaniae“ be didelių pasikeitimų išsilaikė savarankiškai iki mūsų dienų.

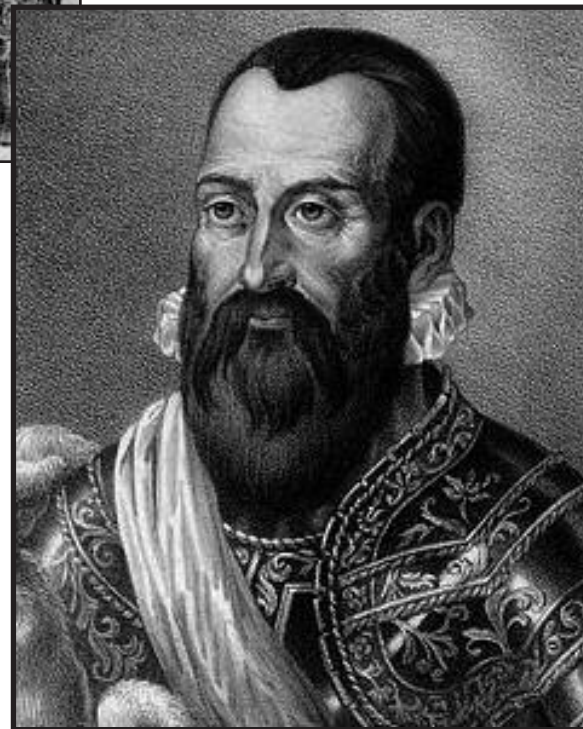
Bandymai reformuoti Romos bažnyčią lietuviams nebuvo jokia naujovė. Pirmieji ikireformacinių idėjų skelbėjai veikė Vilniuje jau prieš šimtmetį. 1502 m. užsienio dvasininkai Šv. Onos bažnyčioje skelbė pamokslus reformacijos dvasioje. Čekijoje ir Lenkijoje reiškėsi husitai, taip pavadinti jų vadovo Jano Huso garbei. Husas jau prieš šimtmetį reikalavo, kad pamaldose būtų vartojama gimtoji čekų kalba ir kad komunija būtų teikiama ne tik kunigams, bet ir pasauliečiams. Husas, savo noru atvykęs į Romos Katalikų Bendrijos suvažiavimą Konstancoje, buvo suimtas, įkalintas ir sudegintas kaip eretikas. Kai Liuteris pats atsidūrė beveik analogiškoje situacijoje, jis pavadino Husą savo pirm-taku, pakeisdamas buvusį neigiamą požiūrį.

Lietuva ir Čekija nuo Vytauto laikų turėjo ideologinių ir politinių ryšių. Vytauto dvare husitai buvo proteguojami. Husitų daliniai kartu su lietuviais kovojo Žalgirio mūšyje, daug jų liko Lietuvoje. Neužmirškime, kad Vytautui buvo siūloma Čekijos karaliaus karūna! Tarpukario Lietuvoje lietuviškas Evangelikų teologijos fakultetas Kauno universitete pakvietė kelis profesorius iš Čekoslovakijos. Fakulteto dekanas kun. prof. Povilas Jakubėnas, Lietuvos Reformatų bažnyčios generalinis superintendentas (vyskupas), domėjosi husitizmu, buvo parašęs teologinį darbą šia tema, Prahos universitetas jam suteikė garbės doktoratą. 1930 m. Evangelikų teologijos fakultetas išleido prof. Jono Beblavy šaltiniais paremtą istorinį veikalą „Lietuvių-čekų santykiai“, 1933 m. Kauno universitetas išleido A.

Šapokos straipsnį „Jeronimas Pragiškis ir jo kelionė Lietuvon.“

6-ame ir 7-ame XVI amžiaus dešimtmeciuose Lietuvoje beveik vienu metu šalia liuteronų ir reformatų susiformavo naujos reformacijos kryptys, kurios viena su kita konkuravo ir polemizavo. Lenkijoje pradėjo reikštis antitrinitoriai (unitarai), radikalūs reformacijos sparnas. Jų doktrinas populiarino italų kilmės mokslininkas Fausto Soccini, jos pritraukė nemažai reformatų, įsisteigė net dvi parapijos. Jų socialinė filosofija buvo drastiška, artėjo prie utopinio socializmo, luomų ir baudžiavos panaikinimo, pacifizmo. Antitrinitoriai kvestionavo Trejybės doktriną ir laikė Jėzų Dievo sūnumi, bet ne Dievu. Istorškai tai nebuvo nauja doktrina, bet aiški erezija ne tik katalikams, bet ir evangelikams. Žymiausias antitrinitorių teologas Servetas buvo Ženevoje sudegintas kaip eretikas. 1658 m. jie buvo ištremti, kurį laiką kūrėsi Transilvanijoje, kur jie buvo žinomi kaip arijonai. Įdomu tai, kad jų idėjos pasiekė Angliją, o iš ten – Šiaurės Ameriką, kur jie egzistuoja ir dabar. Jų įtaka, ypač Naujojoje Anglijoje, kurį laiką buvo didelė.

Lietuviškoje istoriografijoje priimta manyti, kad reformuota krikščionybė buvo svetima lietuvių valstiečių mentalitetui, nepasiekė gilesnių valstiečių sluoksnių, buvo kuriama prievarta ir dėl to neišsilaikė.

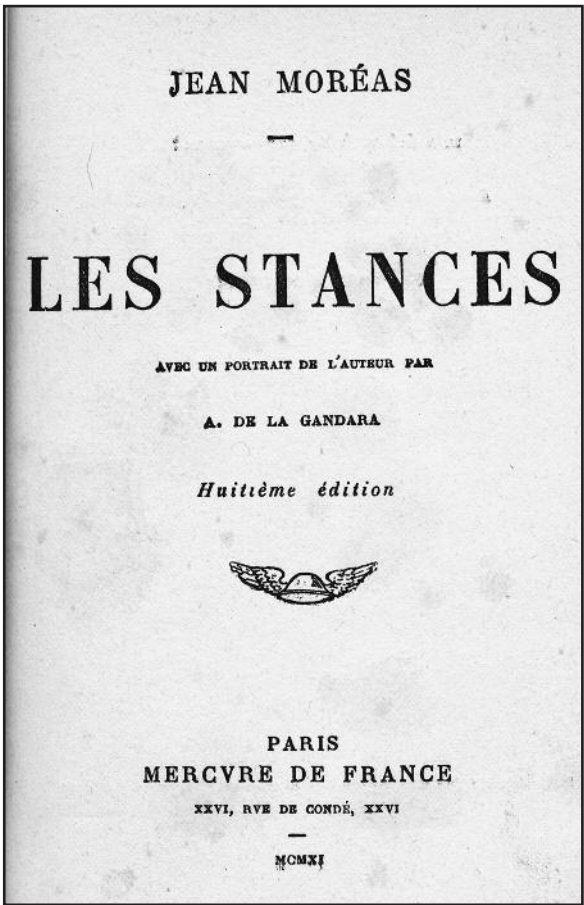

Mikalojus Radvila Juodasis – vienas iškiliausių LDK politikų, reformatorius, mecenatas, leidėjas, kultūros veikėjas

Platesni tyrinėjimai rodo įvairesnį ir sudėtingesnį vaizdą. Žemvaldžiams perėjus į reformuotą tikėjimą, jiems rūpėjo jį įtvirtinti tarp pavaldinių, miestelėnų ir valstiečių. Reformuotos apeigos buvo paremtos Biblijos skaitymu ir jos pažinimu, tad pamaldos vyko lietuvių kalba, dėta daug pastangų mokyti rašto, steigti mokyklas prie parapiinės bažnyčios. Bažnyčias statė naujas arba perėmė tuščias katalikiškas, steigė spaustuves. Savavaldžiuose LDK miestuose reformatų ir liuteronų bendruomenės gyveno ir veikė šalia katalikų. Buvo ir cerkvių. Pasak Lukšaitės, kelis dešimtmečius karo vadaai etmonai buvo reformatai, jie savo rankose turėjo didžiulę karinę galią, bet istoriniuose šaltiniuose nėra fiksuota atvejų, kad tikėjimo įvedimui buvo reikalinga ar naudojama prievarta.

Biržų-Dubingių šakos reformatai nuo Radvilos Juodojo laikų pasižymėjo tolerantiškumu, jų valdose gyvenantys kitatikiai nebuvo verčiami keisti tikėjimo, pvz., karaimai ir totoriai turėjo savo mečetę, vokiečiai turėjo liuteronų bažnyčią vokiečių kalba, žydai – sinagogas, buvo globojami kitų tikėjimų svetimšaliai pirkliai ir amatininkai, pastoriai remiami disidentai. Jonušas Radvila savo antrajai žmonai stačiatikei pastatė cerkvę.

Tęsinys kitame numeryje

Knyga, padovanota Marijai Andziulytei

Iš kairės: stovi pirmas – Klemensas Ruginis, antras - Kazys Pakštas, trečias -Izidorius Tamošaitis, dešinėje sėdi pirmas Vincas Mykolaitis-Putinas, ketvirta - Marija Andziulytė, kiti studijų draugai lietuviai. Šveicarija, apie 1918 m.

1918-ieji metai V. Mykolaičio-Putino gyvenime

Aldona Ruseckaitė

Šiais, 2018-aisiais, Atkurtos Lietuvos 100-čio metais, daugiau ir giliau žvelgiame ir į lietuvių literatūros bei klasikų gyvenimo įvykius, kūrybą ir veiklą. Ką jie veikė per šį šimtmetį, ką parašė, kaip dalyvavo Nepriklausomos Lietuvos kūrimo procesuose? Šįkart noriu pažvelgti į klasiką Vincą Mykolaitį-Putiną, kurio 125-ąsias gimimo metines šįmet minime. Ką šis garsus poetas, prozininkas, mokslininkas veikė 1918 metais? Ir į šį klausimą yra įdomus atsakymas.

To meto jaunimui buvo tikra laimė, kad jie galėjo tęsti savo mokslus garsiuose Vakarų Europos universitetuose, stipendijas gaudami iš Amerikos Tautos fondo. Kadangi jauni vyrai dėl karo padėties nebuvo į užsienį išleidžiami, tad studijuoti galėjo tik kunigai ir merginos. Taigi V. Mykolaitis-Putinas, ką tik baigęs Peterburgo dvasinę akademiją, ir keturios merginos: Uršulė Urniežiūtė (vėliau Starkuvienė – A. R.), Ona Petrauskaitė (Krikščiūnienė), Emilija Ramanauskaitė ir Marija Andziulytė (Ruginienė), gavę stipendijas, 1917 m. spalio mėnesį iš Petrogrado išvyko studijuoti Šveicarijon į Fribūro universitetą. Tačiau kelionė dėl Europoje vykusio karo tapo ištisa odisėja ir jaunuomenė savo tikslą pasiekė tik 1918 m. vasario 15 d. Kelionė yra detaliai aprašiusi Putino bendrakeleivė M. Andziulytė.

Tris mėnesius Stokholme ši draugija laukė leidimo pervaziuoti Vokietiją. Buvo daug nerimo, ar pavyks. Mykolaitis mokėjo palaikyti optimistinę nuotaiką. Ketveriukė su Putinu aplankė muziejus, keliaudavo į išvykas už miesto, retkarčiais nueidavo į operos teatrą. Ir kas įdomu – Putinas prieš spektaklį paskaitydavo merginoms lyg „paskaitą“ apie operos meną, supažindavo su operų autoriais, jų muzika, kūrinio turiniu. Bendrakeleivės tokiu būdu gavo pirmąsias muzikos pamokas, kurios atskleidė ypatingą jaunojo Vinco išsilavinimą. Stokholme tuo metu buvo gana daug lietuvių, vieni laukė leidimo išvažiuoti į Vokietiją, kiti grįžti į Lietuvą. Visi būrėsi apie centrinį Lietuvių komitetą nukentėjusiems nuo karo. Šiame mieste 1917 metų rudenį leidimo grįžti į Lietuvą laukė ir Juozas Tumas -Vaižgantas. Čia jis pradėjo rašyti „Pragiedrulius“, tad kiekvieną šeštadienį ar sekmadienį rinkdavosi draugėn visi lietuviai ir klausydavo naujų klasiko parašytų fragmentų, diskutuodavo apie karo pabaigą.

Kelionėje rūpesčių buvo labai daug: ir finansinių,

ir dokumentų tvarkymo, ir gyvenamosios vietos suradimo. Kunigas Vincas vadovavo keliautojų būreliui. „Jis ne tik su dideliu paslaugumu nuolat tempė mūsų vienos ar kitos pavargusios lagaminą ar ryšulį, bet ir visokiame sunkioje situacijoje, o jų buvo tikrai daug, su jam įgimtu taktu ir išmintimi rasdavo tinkamą išeitį“. (Iš filosofijos daktarės M. Andziulytės-Ruginienės atsiminimų rankraščio apie V. Mykolaitį-Putiną, rašytą 1970 m. Toliau bus cituojama iš ten pat.) Keliaujant buvo ir juokingų nutikimų: vienoje stotyje, belaukiant traukinio, Putinas ant suolo prisnūdo, o merginos pastebėjo, kad atsėlino vagis ir jau mauna nuo jo kojų kaliošus. Visos sušoko ir vagį nuvijo...

Galop atkeliavus į Fribūro universitetą, juos draugiškai pasitiko kiti lietuviai, jau anksčiau čia atvykę, o Putinas po kelių dienų parašė eilėraštį „Keturims kelionės draugėms – atsiminimui“. Tačiau eilėraštis kupinas sielvarto, pesimizmo, tarytum jau būtų pasibaigęs kažkoks saulėtas gyvenimo periodas, o dabar vėlgi „Tie patys spengią disonansai prabyla / Ir skausmo griežimais tamsybėse kyla, / Kur sielai taip šalta, taip liūdna, skaudu...“

Studijos Fribūre buvo gan sunkios, atimdavo daugybę laiko. Paskaitos buvo skaitomos lotynų, prancūzų, vokiečių kalbomis, tad nors Putinas lotynų kalbą gerai mokėjo, kitas dvi turėjo skubiai išmokyti. Merginos irgi susidūrė su kalbų mokėjimo sunkumais, bet įveikė. Nežiūrint milžiniško mokslų užimtumo, studentai lietuviškai vis tiek artimai tarpusavyje bendravo, susitikinėjo, gelbėjosi bėdose. Ypač visus siejo lietuvių studentų korporacija „Lithuania“, „kur jautėmės kaip vienos šeimos nariai“. Pusantrų metų korporacijos pirmininku buvo V. Mykolaitis. Kartą per mėnesį, o kartais ir dažniau, tautiečiai rinkdavosi į susirinkimus, dalindavosi naujienomis iš Lietuvos, klausydavo paskaitų, diskutuodavo. Skaitant atsiminimus apie šį laikotarpį, galima pastebėti jau susiformavusį rašytojo charakterį, kuris vėliau ne daug ir kito. „Pats jis viešai

kalbėti nemėgo ir to vengė. Prireikus kalbėdavo kuo trumpiau, dažnai bekalbėdamas imdavo nervintis, pakeldavo balsą. Kaip visur kitur, taip ir čia jis pasireiškė kaip uždaro vidaus pasaulio, o ne viešumos žmogus. Būdamas kuklus, beveik nedrąsus, mažai kalbąs, mūsų pirmininkas kažkokia dvasios jėga mus nejučiomis jungė į darnų kolektyvą ir buvo jo siela.“

Šalia rimtų studijų jaunimas mėgo daug ir linksmai keliauti po Fribūrą ir jo apylinkes, o kartais ir toliau – po visą Šveicariją. Šias išskylas daž-

Iš kairės: Marija Andziulytė, V. Mykolaitis-Putinas, Ona Petrauskaitė, Emilija Ramanauskaitė, Uršulė Urniežiūtė, 1917, Stokholmas (laukiant leidimo į Šveicariją)

niausiai organizuodavo Mykolaitis. Kelionėse jis atsipalaiduodavo, būdavo gyvas ir judrus, „tačiau visur ir visada vis dėlto jis pasilikdavo rezervuotas, neišeinas iš jam įgimto uždaro ir santūrumo rėmų.“ Muziejininkams ypatingai svarbus ir vertintinas Putino pomėgis fotografuoti. Į išvykas jis pasiimdavo aparatą, daug fotografavo, su malonumu ryškino nuotraukas ir dalijo bičiuliams. Fotografuodamas ir pats suspėdavo į vaizdą atbėgti – mat toks buvęs „palaukiantis“ aparatas...

V. Mykolaitis nuo vaikystės buvo jautrus muzikai, turėjo gražų balsą, skambino pianinu. Todėl ir Fribūre jis suorganizavo nedidelį lietuvių chorą, kuris per įvairias šventes gražiai pasirodydavo. Pats Putinas reguliariai lankė Fribūro katedroje vargonų koncertus.

Nukelta į 7 psl.

Ar romanas – mano gyvenimas?

Ne, mano gyvenimas kur kas įdomesnis

Žurnalistę ir rašytoją **Vilmą Kavą**
kalbina **Renata Šerelytė**

Miela Vilma, būdama profesionali žurnalistė, turinti didelę šio darbo patirtį, šiųmetėje Vilniaus knygų mugėje debiutavote kaip rašytoja – leidykla „Tyto alba“ išleido Jūsų romaną „Aš tau sakau“. Nuoširdžiai sveikinu!.. Koks jausmas, matant savo kūrinį knygynų lentynose, skaitytojų rankose, ar nedrebėjo rašiklis, pasirašant pirmuosius autografus?

Ačiū už sveikinimus ir įdomų klausimą, Renata. Aš vis savo Tėvų paklausiu, ar jūs jaučiate esantys rašytojos tėvai, ir tai mus linksmina.

Pirmą autografą užrašiau savo brolienei Miglei Vilniaus oro uoste, vos tik atskridusi, kelios dienos po knygos išleidimo. Iki šiol labai kaupiuosi pasirašydama. Keistas jausmas: tiek metų auklėjo neraišyti ant knygų, o aš ant kokių penkių šimtų tikrai pasirašiau.

Jūs sakote tiesą, keista matyti savo knygą knygynuose. Pirmą pamačiau Pilies gatvės knygynė, ir būdama Lietuvoje, vis užsukdavau pažiūrėti, kuriuose yra. Nežinau, kaip kiti autoriai, o aš mintyse ritualiai pasisveikinu ir paleidžiu, tegul sklinda.

O žinote, kas labiausiai apstulbino? Skaitytojai, besidalinantys Facebook'e skaitomos mano knygos nuotraukomis. Ir paplūdimyje, ir prie baseino, ir lėktuve, ir nuostabiausiuose natūrmortuose – tokie širdingi liudijimai man labai brangūs.

Papasakokite mūsų skaitytojams, kokia tai knyga, kokiai skaitytojų grupei skirta, kokia forma parašyta. Ar tai romanas, orientuotas brandžioms moterims, ar šią knygą gali skaityti ir brandūs vyrai?

„Aš tau sakau“ yra elektroninių laiškų romanas. Susirašinėja dvi moterys, viena – Vilniuje, kita – Čikagoje. Jos geros draugės, penkiasdešimtmetės su centais. Gali būti, kad toks knygos pristatymas labiausiai klaidina neskaicičiusius. Viena mano draugė puikiai pasakė: ši knyga – tai tarsi palikimas dukrai. Ji augina dvi dukras, ir sakė, kai ateis laikas, norinti, kad jos perskaitytų knygą. Jos nuomone, tai padėtų suprasti gyvenimą ir išvengti klydimų.

Vyrai dažniausiai skaito knygą „gabalais“, kiek jiems cитуoja jų moterys. Linkiu vyrams perskaityti, jie sugebės įvertinti save moterų akimis. Ir tikrai pažįstu daugelį, kurie perskaitė. Mano kurso draugas prisipažino manęs, kad paskaitys tik truputį, bet negalėjo sustoti. Turiu pasakyti, kad vieną knygos epizodą aptarinėja ir skaitę vyrai, ir neskaite. Jie diskutuoja, ar tikrai pagal tai, kaip vyras vairuoja automobilį, galima spręsti apie jį patį.

Iš kairės: Vilma Kava, „Tyto albos“ vadovė Lolita Varanavičienė ir poetė Violeta Palčinskaitė Vilniaus knygų mugės metu

Romaną turbūt galima pavadinti autobiografiniu - na, bent iš dalies. Ar glaudus asmeninis santykis nevaržė Jūsų kaip pasakotojos? Ar nebijojote būti savimi, atsiskleisti, pasakyti tai, kas delikatumo dėlei galėtų būti nutylėta?.. Negalvojote apie įrašą knygos priešlapyje - „Visi asmenys, paminėti šioje istorijoje, yra išgalvoti ir su realybe neturi nieko bendro...“

Rašydama žinojau, kad provokuosiu ir klaidinsiu skaitytoją, kuris ir taip jaučiasi ne visai jaukiai, skaitydamas svetimus laiškus. Socialiniuose tinkluose mes tiek atveriam savo gyvenimus, kad kažin ar yra prasmės ką nors slėpti. Dar daugiau: savo komentarais parodome nuostatas, ir tai dažnai apnuogina daugiau, negu planavom.

Knygoje norėjau jungti išgalvotą su realiu, matytą ar girdėtą su galimu ar nujaučiamu. Atrodo, man pavyko. Mano bičiulė atvirai sakė man pavydinti tokios draugės. Aš jai pasakiau, kad tokios neturiu. Mažiau mane pažįstantys klausė, o kur mano antra dukra. Jiems patvirtinau, kad turiu tik vieną. Knygos pristatyme teiravosi, ar buvo drąsu prisipažinti suvalgius picą nuo automobilio grindų. Jiems garantavau, kad niekada to nebuvo.

Knygos pradžioje taip ir parašiau: „Jeigu Jums atrodo, kad skaitote apie mano gyvenimą, tai žinokite – aš ir norėjau, kad taip atrodytų. Iš tiesų mano gyvenimas yra daug įdomesnis“.

„Et, moteriški romanai!..“ – ištaria neretas snobas su

sarkazmo gaidelė balse. Ar laikytumėte moteriškus romanus atskiru, specifiniu literatūros žanru, ar tiesiog – literatūra, kuri irgi gali būti įdomi, reikalinga, pagaliau – gal net metanti kovos pirštine tradiciniam „vyriškam“ romanui? (Kurio, tarkim, pagrindinis veikėjas blažkosi, kamuojamas egzistencinių problemų, ir niekas jo aplinkui nesupranta, ir ypač, aišku, moterys...).

Pernai, Lietuvos leidėjų asociacijos teigimu, pasaulio literatūroje dominavo moterų literatūroje ir moteriškoji literatūra, bet ne meilės romanai, nereikia sutapatinti. Ir Herbjorg Wassmo „Dinos knyga“, ir Mika Waltari „Sinuhė egiptietis“ man bus dvi gerai parašytos knygos. Jeigu apie moteris rašytojas manysim, kad jos rašo lengvai skaitomas knygas, tai „Šauniojo kareivio Šveiko nuotykius“ tada turėjo parašyti irgi moteris.

Norėjau, kad mano knygą skaitytų be raukšlės tarp antakių. Bet iš tiesų norėjau apie svarbiausius dalykus gyvenime kalbėti suvokiama. Ar esu laimingas? Ką turiu daryti, kad būčiau? Ar yra receptai ir ar įmanoma jais pasinaudoti? Ar tikrai, jeigu keičiuosi aš, keičiasi pasaulis aplink mane?

Net jeigu „Aš tau sakau“ skaitančiam skambės kaip džiugus romanas, irgi gerai. Bet knyga parašyta sluoksniais, ir autoriaus žodyje sakiau, priklausomai, koks esi pats, kaip skaitysi, taip ir perskaitysi.

Ar Jūsų žurnalistinė patirtis, kurią įgijote dirbdama ir Lietuvoje, ir Amerikoje, išliejo į šio romano medžiagą, ar pasitarnavo, kuriant siužetus, veikėjus, dialogus?

Man atrodo, esu atėjusi į šį gyvenimą įgyti patirties, tai todėl esu įtraukiama į įvairias situacijas, net permesta į kitą kontinentą. Mes, emigrantai, turim dvi patirtis: savo tėvynėje ir naujojoje tėvynėje. Įsikūrimas ir įsitvirtinimas kitoje šalyje keičia tavo asmenį. O jeigu nesiduodi, stipriai auklėja.

Rašant atėjo daug mano ir mano draugų ir draugių prisiminimų, pasakojimų, vertinimų ir situacijų. Norėjau, kad ateitų, ir jungiau jas su savo dvylikos metų emigracijos ilgesiu. Dar studijų laikais mes patikėjome: žurnalistika – ne profesija, o gyvenimo būdas. Gal ir daktarai neišsiduodami diagnozuoja sutiktus žmones, aš to nežinau. Bet mes stebim detales, renkam pajautimus, analizuojam situacijas, siurbiam aplinkybes į save, nes tas vidinis turtas mums reikalingas kurti.

O darbas ir veikla Amerikoje?.. Ar jie atsispindi Jūsų romane? Žinau, kad esate aktyvi Čikagos lietuvių bendruomenės dalyvė.

Išvykusi aš neturėjau jokių komplikuočių vidių analizių dėl savo tapatybės. Man būtent patinka tas dualizmas: atsėdėdavusi tarnauju lietuvių bendruomenės reikmėms ir su įkvėpimu tyrinėju amerikietiškas realijas.

Užsienio reikalų ministerijos surengtame renginyje „Globali Lietuva“. Pirmoji iš dešinės - Vilma Kava

Nukelta į 5 psl.

Atkelta iš 4 psl.

Visų tautų emigrantai visame pasaulyje dažnai yra vairuotojai, patarnautojai, tvarkytojai, statybininkai. Savo bendruomenėse jie yra menininkai, muzikantai, kūrėjai, žurnalistai, mokytojai.

Knyga nepaprastai populiari tarp Čikagos ir Amerikos lietuvių – jie atpažįsta savo realijas ir savo ilgesį. Pasaulis juda, todėl pernai metais kita aktuali tema literatūroje buvo emigrantų ir imigrantų istorijos bei patirtys. Kaip ir mano knygoje.

Norėjau parodyti mūsų gyvenimą taip, kad neišvykę suprastų.

Kokią literatūrą Jūs mėgstate skaityti? Ar Vilniaus knygų mugėje radote sau artimų, įdomių autorių?

Mano emigrantų karta daugelį metų neturėjo kada skaityti, mums reikėjo įsikurti, pasirūpinti savo šeimomis. Bet vėl grįžtam prie knygų, alkis didelis, ir mūsų vaikai skaito. Iš mugės vežiau savo knygas, knygas sau ir draugams, kurie prašė atvežti. Gaila, mano norus riboja lagaminų svorio limitai.

Paskutiniaisiais metais išgilinusi skaičiau specifinę faktinę literatūrą, kiek rečiau – grožinę. Bet galiu pasididžiuoti, kad galiu laisvai diskutuoti dabartinės lietuvių literatūros tema, nes smalsiai seku ir skaitau lietuviškai kuriančių autorių kūrinius.

Kas Jums įsiminė Vilniaus knygų mugėje – kokia jinai Jums pasirodė? Ar jos devizas „Skaitau Lietuvą – skaitau pasaulį“ Jums atrodo tikslingas, prasmingas, jungiantis lietuvius, išsibarsčiusius po visus pasaulio kampelius? Ar knyga gali vienyti pasaulio lietuvius?

Mano draugas, išvažiavęs iš Lietuvos prieš dvidešimt aštuonis metus, atėjęs į Knygų mugę, pasakė: „Aš didžiuojuosi šita tauta. Ji skaito knygas“. Fenomenalu, kad skaito ir palaiko lietuvių autorius, kaip ir žiūri lietuvių kūrėjų vaidybinius ir dokumentinius filmus. Mūsų tauta pamilsta save, o tai rodo visuomenės gijimo procesą.

Knygų mugės metu Užsienio reikalų ministerija surengė svetur gyvenančių ir kuriančių autorių susitikimą. Jų iniciatyva palaikoma Facebook‘o grupė „Globali Lietuva – rašytojai“. Svajočiau, kad ši grupė atstotų užsienyje kuriančių autorių klubą ar draugiją, kuriai, mano supratimu, laikas atsirasti.

Paklauskit, ką dažniausiai mums dovanų siunčia iš namų ar atveža lauktuvių draugai? Knygas.

Kaip manote, ar šiame technologijų amžiuje skaityti yra prasminga? Juolab – skaityti lietuviškai? (Ir rašyti, žinoma...)

Jeigu pasakyčiau, kaip sakė mano viena bičiulė: nesu perskaičiusi nė vienos knygos, bet tavo – perskaitysiu. Ką apie ją pagalvotumėte? O tiesa yra ta, kad ji vairuodama išklausiusi daugybę knygų, su ja gali diskutuoti, o beklausydama išmoko ir puikiai angliškai.

Čikagoje atgimęs „Poezijos pavasaris“ kelinti metai muša lankomumo rekordus. O įsikūręs „Knygų klubas“ kas mėnesį suburia žingeidžias jaunas moteris.

Jeigu gimtumėm viską žinantys, skaityti nereikėtų. Kai galvoju apie savo draugus, visi skaito. Mano dukra skaito dalykines, faktografines knygas, romanus – retai. Ji ir vaidybinius filmus žiūri retai, o visada – dokumentiką. Tokia karta. Lietuvoje vykstanti Knygų mugė geriausiai rodo – mes esam šviesi tauta.

Ar po sėkmingo debiuto galvojate apie naują kūrinį? Koks jis bus? Apie ką? Į kokį skaitytoją norėtumėte prabilti?

Galvoje jau turiu kitą knygą, bet neturiu laiko parašyti. Sakau tai ne norėdama susireikšminti, o paaiškinti. Esu girdėjusi daug palaikymo siūlymų, kad parašyčiau tęsinį. Žinau tik vieną: rašysiu, kad pačiai būtų įdomu.

Ko palinkėtumėte lietuviškų knygų skaitytojams Lietuvoje ir Amerikoje?

Jeigu ko linkėčiau žmogui, tai būti atsivėrusiam. Leisti, kad ateitų, ir atvirai priimti, nes naujovės praturtina. Patikėkite emigrantės patirtimi: sunkiausia skirtis su artimaisiais ir su knygomis.

Linkiu, kad skirtis netektų.

Ačiū Jums už įdomų pokalbį, Renata. □

Wisława Szymborska KATINAS TUŠČIAM BUTE

Numirti – šitaip nesiелgiama su katinu.
Nes ką gi katinui beveikti
tuščiam bute.
Keberiotis ant sienų.
Trainiotis tarp baldų.
Lyg niekas nepasikeitė,
o vis dėlto sukeista.
Lyg niekas nepakrutinta,
o vis dėlto pastūmėta.
Ir vakarais jau nebedega lempa.

Ant laiptų girdėti žingsniai,
bet nebe tie.
Ranka, padėjus žuvį ant lėkštutės,
irgi ne ta, kuri buvo.

Kažkas čia neprasideda
įprastiniu laiku.
Kažkas čia nebevyksta
kaip turėtų vykti.
Kažkas čia buvo ir buvo,
o paskui staiga pradingo,
ir atkakliai jo nebėra.

Dirstelėta į kiekvieną spintą.
Perbėgtos lentynos.
Palįsta po kilimu ir patikrinta.
Net pažeidus draudimą
išmėtyti popieriai.
Ką gi dabar bedaryti.
Snausti ir laukti.

Tegu jisai tik sugįžta,
tegu pasirodo.
Iškart sužinos,
kad negalima šitaip su katinu.
Jo link bus einama,
tarsi visai nesinorėtų,
pamažėliais,
labai įsižeidusiom letenom.
Ir pradžioje jokių miauksėjimų nei šuolių.

Vertė Tomas Venclova

Wisława Szymborska: skaudžiai pokštaujant

Astrida Petraitytė

Šis rašinėlis gali šlietis prie manojo Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos šlovinimo „ciklo“ – juk jau nekart esu dalijusis įspūdžiais iš čia vykusių įvairiausių renginių.

Wisławos Szymborskos koliažas Nacionalinėje bibliotekoje.
A. Petraitytės nuotr.

Viena iš naujai (po didžiojo, kelis metus trukusio remonto) bibliotekoje atvertų kultūros erdvių – ir fizine, ir dvasine prasme – Kinas. Tiesa, jam skirta speciali salytė yra nedidukė, bet masiškesniems seansams ir erdvesnė Konferencijų salė pritaikoma.

Kovo 12-ąją turėjau progos dukart „susitikti“ su lenkų poete, Nobelio premijos laureate Wisława Szymborska (1923 07 02–2012 02 01). Lenkijos instituto Vilniuje dėka Kino salėje tądien rodytas filmas „Parašytas gyvenimas“ (2016; režisierė ir scenaristė Marta Węgiel), o poetės paroda „Koliažai“ veikė gretimose Meno erdvėje. Paroda, tiesa, atidaryta anksčiau, dabar Szymborskos savadarbiais „atvirukais“ prieš filmą pasigėrėjau be pristatomųjų kalbų. Šie draugams skirti sveikinimai – iškerpant vaizdelius iš laikraščių, žurnalų ir pan., savaip sumontuojant, dar ir šmaikščius pavadinimus priklijuojant – nuteikė tolimesniam pokštavimui. Tiesa, šią lenkų poetę kaip paradoksų meistrę jau buvau įsidėmėjus iš jos eilėraščių vertimų mūsų periodikoje.

Valandos pažintis su Szymborska „Parašytame gyvenime“ – klausant ir jos pačios poezijos bei pamąstymų, ir artimų draugų, kolegų prisiminimų – paluidijo: pokštas, sąmojis, šmaikštavimas yra viršutinis sluoksnis, po kuriuo – egzistencinis liūdesys...

Nukelta į 6 psl.

Grupės „ba.“ lyderis Benas Aleksandravičius

Lietuviškojo roko pavasaris

Grupei „ba.“ jau penkeri metai

Ieva Marija Mendeikaitė

Kovo šešioliktąją menų fabrike „Loftas“ praūžė tikriausiai žymiausias, talentingiausias ir velniškai dėl savo gerbėjų besistengiančios lietuviškosios roko grupės „ba.“ koncertas. Į renginį norėjo ir bilietus pirkto didžiulis kiekis žmonių, kuriems reikėjo nemenkų pastangų sutilpti į menų fabriko erdves.

Toks didelis gerbėjų skaičius išaugo tikrai ne iš karto, prieš penkerius metus muzikuoti pradėjusi lietuviškojo roko grupė turėjo vos kelis ištikimus fanus, kurie po metų išaugo, turėjo garbės apšildyti kone žymiausiai į muzikines erdves kylančią anglų indie roko grupę „Foals“, o po penkerių metų, kaip galime matyti iš kovo šešioliktosios gerbėjų skaičiaus ir perpildytų kviestinių svečių sąrašų, grupės koncertai jau tapo visišku „antšlagu“, kuriems greitu metu yra prognozuojamas ir didesnių arenų išpardavimas ir ne tik Lietuvos muzikos sferoje.

Praėjusiame penkerių metų gimtadieniui grupė ba. ruošėsi net pusę metų. Visiškai sustabdę visus savo koncertus ir muzikinius turus, grupė visas savo jėgas ir turimą energiją skyrė naujai knygai, dokumentinio filmo pristatymui, vinilo plokštelei, bei daugiausiai dėmesio atidavusiam – būtent šiam koncertui, kurį alternatyvaus roko grupė laiko savo didžiausiu projektu per visą sukaupą muzikinę karjerą.

Koncertas visiškai pasiteisino ir tai tikrai buvo vienas didžiausių grupės kadanors darytų projektų. Koncerto metu grupės „ba.“ gerbėjai galėjo išgirsti hitais tapusių grupės single'ų, kuriems tikrai negailėjo nei šūksnių, nei ovacijų. Kartu gerbėjai gavo progą ir susipažinti su visiškai naujomis grupės dainomis, viena daina buvo iš naujojo albumo, kurį grupė planuoja išleisti jau visiškai netrukus, o kita buvo išleista tik prieš savaitę. Tikriausiai vienas iš koncerto sėkmę garantavusių aspektų buvo šviesos instaliacijos. Meno fabrikas „Loftas“ sukūrė išskirtines konstrukcijas, kurios koncerto metu priekinėse eilėse šokusiems grupės „ba.“ gerbėjams leido patirti tokį patį jausmą, tarsi jie kartu su grupe būtų ant scenos.

Pats pagrindinis grupės vokalistas Benas Aleksandravičius prisipažįsta, kad niekuomet dar nėra taip bijojęs dėl jokio savo koncerto – nei kai koncertavo arenose, nei kai teko praeitais metais atlikti

savo kūrybos kūrinius tame pačiame „Lofte“ ar kuriame kitame soliniame savo koncerte. Būtent šis projektas vokalistui sukėlė daugiausia streso, nes buvo pats svarbiausias. Atlikėjas atviravo, kad vis tikrino ar tikrai viskas gerai, ar atliko viską ką reikėjo, ar nieko nepraėjo pro savo akis ir ar galima dar kažkaip pagerinti jau turimą koncerto medžiagą. Tačiau buvo nuramintas, kai jam pristatė sceną ir koncerto įrangą. Tuomet vokalistas jau buvo galutinai įsitikinęs, kad koncertas bus velnioniškai geras, „geresnis už bet kokias Eurovizijas“ – juokavo atlikėjas.

„Nors atrodo, kad penkeri metai yra labai daug, bet pradėjus rinkti medžiagą filmui ir knygai, viskas atrodo kitaip. Jei visą laiką būtume pragroję baruose, kitaip šnekėtume. O dabar turime ir pirmąjį soldoutą, pagrindines scenas festivaliuose, areną, premjerą kino teatre, vinilą. Tai žiauriai sunku suvokti. Užvakar, prieš generalinę repeticiją, sėdėjome ir sakiau chebrai: blemba, jūs turite suvokti, kad jūs esate pati geriausia grupė Lietuvoje, ir scenoje turite taip jaustis“, – kalbėjo Benas.

Kalbant apie grupės iškilimo priežastis, tikriausiai reikėtų paminėti jų saviraiškos laisvę. Gana konservatyvioje ir sukaustytoje lietuvių bendruomenėje grupė ba. niekuomet nesijautė turintys susilaikyti nuo savos nuomonės reiškimo ar aršios kritikos tiems, kam širdyje neranda vietos pritarti, pradedant nuo kitų muzikos atlikėjų, baigiant net politikais. Grupės vokalistas atvirauja, kad kai tik pradėjo koncertuoti nejautė tokios didelės laisvės reikšti mintis, o ir nenorėjo, kad kiti į jį žvelgtų skeptiškai ir jo muziką vertintų nerimtai, tad saviraiškos laisvę nuo pirmųjų koncertavimo dienų buvo kiek apriboję. Šiuo metu niekuomet nebūtų galima pasakyti, kad grupei trūksta saviraiškos laisvės, netgi atvirkščiai, grupė „ba.“ viena aktyviausių lietuviškųjų roko grupių, kurie turi nuomonę beveik visais klausimais, ypač jeigu tai liečia muziką ir kultūrą, ir tikrai nebus iš tų, kurie bijos pasakyti savos kritikos ar pastebėjimų. „Nebijau išsakyti savo minčių. Pradžioje laisvės buvo kiek mažiau, bent jau mano akimis. Bet dabar, atsivėrus daugiau durų, jaučiuosi drąsesnis ir nesibaiminu skleisti savo minčių ar nuomonės apie tam tikrus dalykus. „ba.“ išlaisvino mane kaip žmogų, padėjo žengti didelį žingsnį savęs pažinimo link ir leidžia man jaustis savimi. Bet man išlikti savimi padeda ir tai, kad mūsų klausytojai lygiai taip pat rokenrolina. Džiaugiuosi, kad žmonės mano laisvą elgesį ir laisvas mintis priima

taip pat laisvai. Jei manęs nepalaikytų, būtų kiek kitaip“, – sako Benas.

Praūžus koncertui pagrindinis grupės „ba.“ ištikimiausių gerbėjų priekaištas buvo, kad „Loftas“ tokiame koncertui buvo kiek per mažas, ir reikėjo, kad kitas koncertas vyktų kažkur kitur, tarkim Kalnų parke, kuriame vasaros pabaigoje jie tebuvo apšildančioji grupė. Taip pat, gerbėjai nevengia klausti gana ambicingų klausimų, pavyzdžiui, o kas bus toliau? Ką dar išvysime? Kada bus artimiausias koncertas? Ar bus geriau? Atsakymą grupė ba. palieka patiems gerbėjams, teigdami, kad su tolimesniu tokių jų palaikymu jie galės padaryti dar didesnius, geresnius ir net kokybiškesnius koncertus. Tačiau dabar „ba.“ narių galvose sukasi mintys ne tik apie didesnes koncertų sales, bet ir naująjį albumą. Paskutinį dainų rinkinį išleidę 2015-aisiais, užsibrėžė antrąjį gerbėjams padovanoti 2018-aisiais. Ir kol kas matyti tik tiek, kad šis albumas vėl bus tarp staigiai išparduotų.

Taip pat reikia priminti, kad 2017-ųjų metų pradžioje „ba.“ sudėtyje atsirado nauji nariai, įnešę grupei dar stipresnio skambesio, kartu su naująja Lietuvos roko karta tituluojamais kolegomis, „ba.“ surengė koncertą Vilniaus „Siemens“ arenoje, savo muziką pristatė vienuose didžiausių Europos muzikos festivalių-mugių – „Europavox“, Prancūzijoje bei „Reeperbahn“, Vokietijoje, antrus metus iš eilės stoji ant vieno didžiausių festivalių Lietuvoje „Granatos LIVE“ pagrindinės scenos, apšildė grupę „Foals“ Vilniaus kalnų parke ir tai – vos per vienerius

metus.

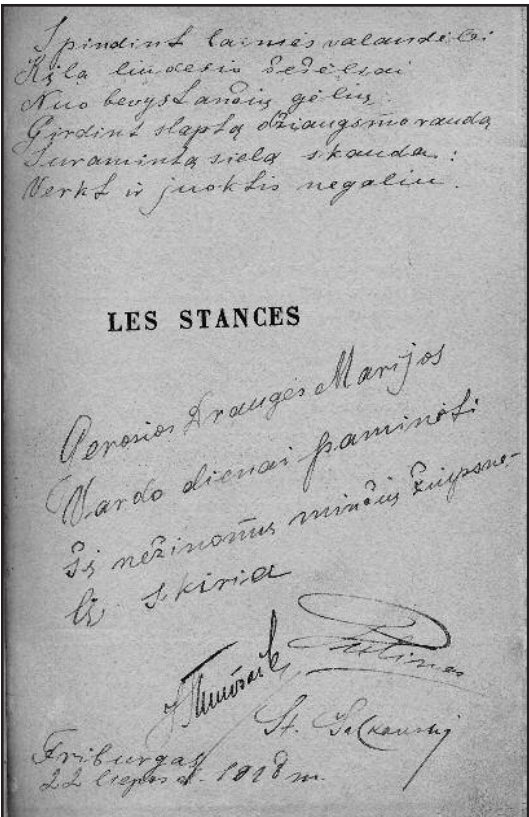
Galime bendrai pasidžiaugti, kad lietuviška roko muzika šiuo metu išgyvena visišką savo pavasarinį renesansą, nes ne tik naujos grupės, bet kartu ir gana senos išlaiko savo gerbėjus ir populiarumą, toliau kuria kokybišką ir įtraukiančią muziką, leidžia vinilus, knygas ir nesiliauja gerbėjus džiuginti koncertais. Muzika dar niekuomet nebuvo tokia maloni. □

Wisława Szymborska

Atkelta iš 5 psl.

Tik vienu kitu brūkštelėjimu (nuotraukomis) filme primenama poetės vaikystė ir jaunystė, mums nedėstoma jos biografija; susitinkame jau – gal nebus netaktiška pasakyti – su sena moterimi. Skaitančia savo poeziją, besidalijančia gyvenimo išmintimi (štai pašlovinama ne meilė, bet draugystė), kiek sutrikusia po ištikusios garbės – 2016-ųjų Nobelio literatūros premijos (regime ir tą prabangią aplinką, jausdami: o, kaip ji veržiasi į savąją Krokuvą ar Zakopanę - šiame Tatrų kalnų regione praleisdavusi kasmet keletą savačių). Ne vienas iš kalbėtojų paliudijo: tai „kamerinė“ asmenybė, bendravusi su nedideliu bičiulių ratu. Juk ir poetė po savo šlovės valandos Stokholme prisipažįsta: mėgstanti būti su draugais, bet – daugiau kaip dvylika žmonių jau yra minia, o minia ne jai... Regis, ypatingo prierašumo žmogaus būta, štai: santuoka su pirmuoju vyru trukusi neilgai, bet ir vėliau bendrauta ištis bičiuliškai. Szymborska nemėgusi nei kalbų apie poeziją, nei „rimtų“ temų. Žurnalistų paklausta kokio „filosofinio“ klausimo atsakydavusi: „Geras klausimas, reiks apie tai parašyti eilėraščių“ (taip paliudijo jos sekretorius, pasitelktas „sunkiam“ ceremonijos Stokholme laikotarpiui, bet likęs visiems penkiolikai metų – kaip „apsauginis buferis“ nuo įkryruolių).

Filmą bežiūrint nekart ir nusijuokti teko: šmaikštu, lyg ir juokinga, bet neretai suksausta, poetei eilėraščius skaitant – kad ir „Katiną tuščiam bute“...

V. Mykoliaičio-Putino linkėjimai ir eilėraščių rankraštis Marijai Andziulytei vardadienio proga, 1918 07 22

1918-ieji

Atkelta iš 3 psl.

Ne veltui atsiminimuose M. Ruginienės vyras K. Ruginis (tuo metu taip pat studijavęs Fribūre) rašo: „Tarp mūsų Putinas buvo kaip saulė saulės sistemoje: jis buvo didžiausias autoritetas ir labiausiai gerbiamas.“ Iš tikrųjų gerbti buvo už ką. Studijuodamas filosofiją ir meno istoriją, jis nuveikė daug ir kūrybos srityje. Intensyviai kūrė eilėraščius, parašė dramą „Valdovo sūnus“, skelbė literatūrinius straipsnius. 1921 m. išėjo du kūrybos tomeliai „Putino raštai“. Galų gale 1922 m. Fribūre apgynė disertaciją iš Vladimiro Solovjovo estetikos ir gavo filosofijos daktaro laipsnį. Disertaciją parašė prancūzų kalba. Galbūt kad visi intensyviai mokėsi prancūzų kalbą, bendramokslei Marijai Andziulytei vardo dienos proga Mykolaitis išrinko dovanų knygą – Jean Moréas „Les Stances“, išleistą Paryžiuje 1911 m., prancūzų kalba. Poezijos knygoje spausdinami stansai – meditacinio pobūdžio eilėraščiai, sudaryti iš savarankiškų ketureilių. Rašytojas Jean Moreas (1856-1910) pirmasis pavartojo simbolizmo terminą, rašė simbolistinius eilėraščius ir tuo, žinoma, buvo artimas Putinui. Knyga gal ir nesukeltų ypatingo susidomėjimo, jeigu jos tituliniam lape nebūtų įrašų. O autografa! yra ypatingi. „Gerosios Draugės Marijos Vardo dienos paminėti šį nežinomų minčių žiupsnelį skiria Putinas, Stasys Šalkauskis, Izidorius Tamošaitis, 22 liepos 1918 m.“ Bet ir tai dar ne viskas. Kitu rašalu ir smulkesniu šriftu Putinas to paties lapo viršuje įrašęs savo kūrybos eilėraščių:

*Spindint laimės valandėlei,
Kyla liūdesio šešėliai
Nuo bevystančių gėlių.
Girdint slaptą džiaugsmo raudą,
Suramintą sielą skauda:
Verkt ir juoktis negaliu.*

Marija Andziulytė-Ruginienė prisimena, kad šis eilėraščių buvo sukurtas specialiai jos vardadieniui.

Maždaug po metų V. Mykolaitis M. Andziulytei padovanojo savo fotografiją su užrašu: „Norėčiau bent Jūsų atsiminimuose pasilikti šviesus, nors visas neįspėtas gyvenimas dar prieš mus. Draugei Marytei – Putinas, Fribūre 24 lapkričio d. 1919.“ 1922 m. V. Mykolaitis-Putinas Fribūro mokslus baigė ir išvyko metams tęsti studijų į Miuncheną.

Taigi – apie 1918 metus lietuvių gyvenimas buvo labai įvairus: vieni pasirašė Nepriklausomybės deklaraciją, kiti ėjo į savanorius, o dalis jaunimo tuo metu sėmėsi mokslų užsienyje, kad grįžę kurtų laisvą ir modernią Tėvynę. □

Valdo Papievio pievos

Iš pokalbio, pristatant romaną Vilniaus knygų mugėje

Pokalbio akimirka. Iš kairės: Darius Kuolys, Valdas Papievis, Violeta Kelertienė, Gytis Lukšas

Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė

Valdo Papievio romaną „Brydė“ rašytas Nepriklausomybės pradžioje, 30 metų gulėjo. Vėliau jis to teksto nepildė – tik braukė. Pasak autoriaus, kalbėti apie „Brydę“ labai sunku. Tai, kas buvo vakar – atrodo tarsi seniausiais, o kas seniai – vakar. Keistai sluoksniuojasi laikas...

Valdas Papievis. Neprisimenu, kaip pradėjau. Nenoriu, bijau atsekti savo dienoraščius. Baimė susitikti su savimi, koks buvau anuomet – kaip ir su žmogumi, seniai matytu...

Darius Kuolys. Kartu leidom „Sietyno“ žurnalą. Kodėl pokaris sąjūdžio laikais? Vykai į gimtuosius Anykščius, kalbėjaisi su čionykščiais. Kodėl tuo metu?

Valdas Papievis. Sąjūdis priartino. Kiekvienas odos plaukelis norėjo prisiliesti, išrėkti. Kaip prisiminti tą laiką, kuriame negyvenai? Kaip aš, tada visai vaikas, galėjau parašyti šį tekstą? Galbūt susisluoksniavusi genetinė atmintis: ta visa aplinka, kurioje gimstame, atsimena už mus. Neprisimenu, ar tėvai pasakojo apie pokarį, režimus, tik užuominas. Užuožerius – apie kaimynus, močiutės sodą. Lyg tai jausdavau, kad kažkas užslėpta, išsakyti negali, lyg būtų uždėtas dangtis.

Kraštovaizdis – lyg sielovaizdis. Gera, gražu. Trobos pakraigėje stoviu su tėvu – burbulai sprogs – ta – vadinasi, līs ilgai... Arba mama – ruduo maiše. <...>

Žiemos vakaras. Vienas važiuoju troleibusu iš *Krasnuchos* – jis tarška, barška kaip geležinė dėžė. Ir aš galvoju: kodėl man šioje šalyje buvo lemta gimti.

Violeta Kelertienė. Papievi skaitau kaip literatūrologė ir kaip skaitytoja, kuriai įdomu skaityt. Seku jį nuo pirmų knygų. Man pasirodė iš literatūrinio taško, kad dabar jis taip nerašo. Kodėl toks lūžis? Jis, mano akimis, tęsia ūkišką tradiciją: kaip Viktoras Radzevičius, Romualdas Granauskas, jo kalba turtinga. <...> Jo tikslas: stengiasi sukurti veikėjus, įvykius pagal savo supratimą. Įlei-

do savo talentą į tuos žmones. Kai į tuos veikėjus įsigilinau, jie tapo kaip mano šeimos nariai.

Darius Kuolys. Realūs, konkretūs tragiški žmonių gyvenimai: kaip mes ištvėrėme, kaip lūžome, ko netekome. Stebėtinai gyvai svarsto likimus. Valstiečiai, kurie išeina į mišką, ir vaikai, kurie stebi ir žiūri į šitą absurdišką gyvenimą. – tikras patikimumo jausmas, kurio niekaip neatgausime. Stiprios moterys: vienos besizudančios, kitos – galvojančios kaip išlikti ir kitiems stiprybės duot. XX a. tautos saga.

Valdas Papievis. Kai Sąjūdis įsikūrė, tėvas sakė: ką padarysime prieš tuos rusų tankus, mama - vaikelį,

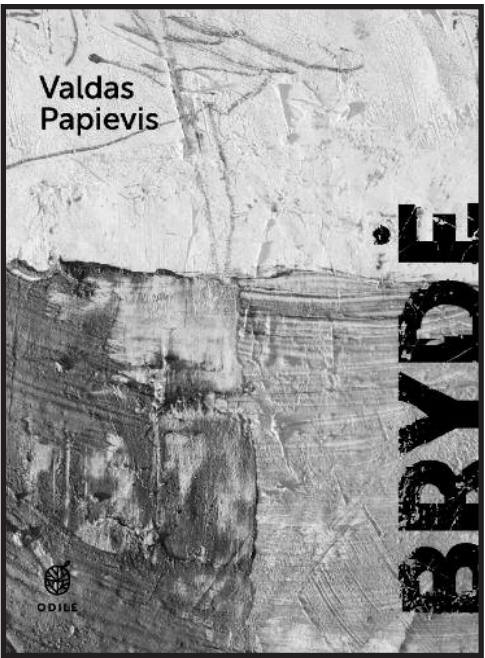
būk atsargus, tu tik nelįsk. Sąjūdis buvo pirmiausia kultūrinis intelektualus smūgis – tik po to tapo politiniu veiksmu, kuris atvedė į Kovo 11-ąją.

Violeta Kelertienė. Mokytojas Kalvaitis (romano veikėjas) yra abejojantis, galvoja, ar duoda vaikams, ko reikia. Pats pajunta, kaip meluoja. Parodo dramatišką Kalvaičio atsivertimą – kai jis iš vidaus turi išeiti partizanauti ir biuletenius rašyti bunkeryje.

Darius Kuolys. Valdas Papievis žiūri į kovos lauką kaip Homeras (ir trojėnai, ir graikai vaizduojami garbingai). Turi savo gyvenimo logiką, jo rusų enkavedistas irgi su savo požiūriu: priešai vaizduojami kaip garbingos figūros. Pagarbus traktavimas visų kovojančių – Vakarų

humanizmo tradicijų provokuojantis požiūris.

Gytis Lukšas. Be abejo, pagal Papievio knygą galima sukurti filmą. Taip, pabraidžiau po Papievio pievas ir apstulbau – man, kaip kino žmogui, visiškai regimai rodosi. Man atrodo, kad Papievis ne rašo, o pasėja žodžius baltam lape ar sniego lauke – ir turi geros sėklos, jei ji sudygsta po 30 metų. Bijau versiti kitą lapą: staiga tie žodžiai auga, virsta sakiniiais – periodais, krūmynais – ir visas lapas prisipildo augalų. O kitame lape – tas pats. Pagreitintai nufilmavus: matau, kaip stiebelis auga – toks išpūdis skaitant Papievio knygą. Puolu ieškot to žodžio *ygara* – nerandu, o *ščiūvis* – 22 kartus pakartotas, arba *andainykštis* – jo mėgiamas išaugtas žodis. Augink žodžius, Valdai. □

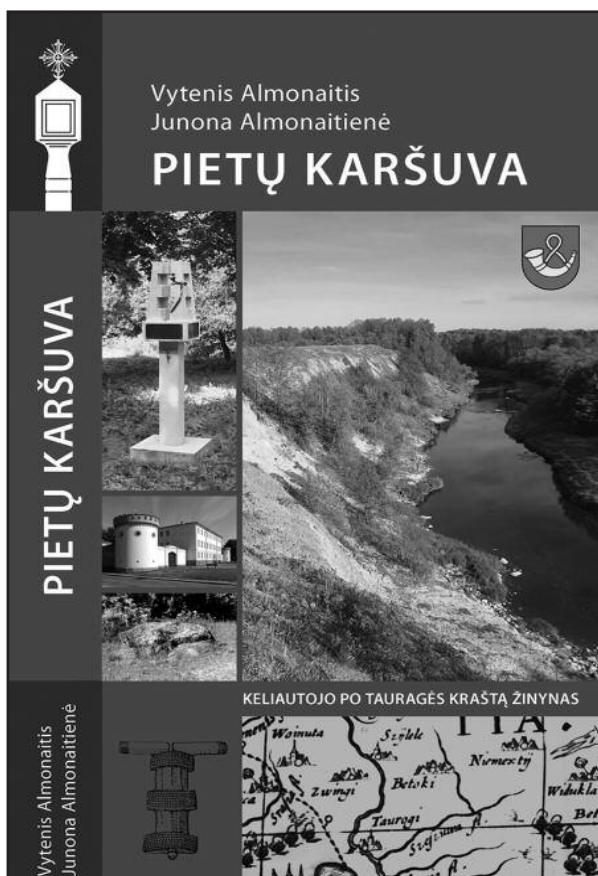

Valdas Papievis. Brydė. Romanas. - Vilnius, Odilė, 2018

Antroji kelionė po Pietų Karšuvą

**Algirdas Mikas
Žemaitaitis**

2018 m. pradžioje pasirodė iš esmės atnaujintas ir papildytas keliautojo po Tauragės kraštą žinynas „Pietų Karšuva“. Šis nedidelio formato, puikaus dizaino ir aukštos poligrafinės kultūros leidinys gausiai iliustruotas (nemažai nuotraukų – naujos, darytos 2017-aisiais), papildytas žemėlapiais. Jis skirtas ne tik šio krašto mylėtojams – tikrai sudomins ne vieną lietuvį, kur šis begyventų. Ši knyga – „Šiaurės Karšuvos“, išleistos 2016 metais, „sesė“. Žinyną parašė ir leidybai parengė kauniečiai doc. dr. Vytenis Almonaitis ir doc. dr. Junona Almonaitienė, o išleido jų įkurta viešoji įstaiga „Kelautojo žinynas“. Knygą maketavo Skaidra Vaicekauskienė, redagavo Jonas Varnauskas, viršelio autorė – Rita Brakauskaitė. Pridedamą spalvotą žemėlapi sudarė V. Almonaitis, braižė Rūta Žezdrytė. Leidinys dedikuotas Tauragės krašto 1918–1920 metų savanorių kūrėjų atminimui.

Pietų Karšuva : keliautojo po Tauragės kraštą žinynas / Vytenis Almonaitis, Junona Almonaitienė. – 2-asis atnauj. ir papild. leid. - Kaunas: Keliautojo žinynas, 2017. - 304 p. : iliustr., spalv. žml. ISBN 978-609-8063-13-4. Tiražas 1500 egz.

Knygos anotacijoje rašoma, kad tai – išsamus kelionių vadovas po istorinio Karšuvos regiono pietinę dalį – Tauragės kraštą. Įvade trumpai aptariamos jo gamtinės ypatybės, svarbiausi istorijos ir kultūros bruožai. Pagrindinėje dalyje pristatomi Tauragės rajone (išskyrus Lauksargių apylinkes) bei Jurbarko rajono šiaurinėje dalyje esantys paveldo objektai bei kitos lankytinos vietos: Rekstukų ir Genių atodangos, aukštapelkė Plynoji, Draudenių ežeras, Gaurės ir Vėžalaukio ažuolai, Ivangėnų, Batakių, Pagramančio ir Eržvilko piliakalniai, Stabinės šventvietė, Tauragės katalikų ir evangelikų liuteronų bažnyčios, Skaudvilės, Sartininkų ir Pašaltuonio medinių bažnyčių ansambliai, Tauragės, Joniškės (Bernotiškės kai-

me), Gaurės ir Eržvilko kapinės, modernistinės architektūros pastatai Tauragėje, paminklas Tauragės konvencijai Staiginėje, 1941 m. statyti Molotovo linijos dotai Kuturiuose, Milgaudžiuose ir kitur, Tauragės krašto muziejus ir jo ekspozicija buvusioje NKVD (MGB) būstinėje, Lietuvos partizanų Kęstučio apygardos vadų žūties vietos Kaziškės ir Bijotų miškuose. Šie ir daugelis kitų objektų aprašyti glaustai, tačiau tekstas patikimas, nes, rengdami knygą, jos autoriai vėl keliavo po pamėgtą kraštą, apžiūrėjo visus aprašomus objektus, stebėjo pasikeitimus, tiek džiugius, tiek liūdnokus.

Palyginus su pirmuoju, 2004 m. pasirodžiusiu, leidimu, knyga iš esmės atnaujinta ir pastorėjusi net 112 puslapių. Žinyne aprašyta apie 60 naujų vietų (Baužaičių pelkė, Margiškliai, Norkaičiai, Pilsūdai, Šilinė ir kt.). Iš viso 2018 m. išleistoje knygoje yra net 132 skyreliai, skirti gyvenamosios vietovėms, miškams, pelkėms ir kitiems objektams. Atnaujintame žinyne aprašyta 111 kaimų, bažnytkaimių, miestelių. Leidinyje publikuojama apie 500 įvairių iliustracijų. Pateikiamos daugumos sunkiau randamų paminklų geografinės koordinatės. Svarbiausios 195 lankytinos vietos pažymėtos pridedamame žemėlapyje. Žinynas skiriamas kultūrinio pažintinio turizmo mėgėjams, taip pat visiems, besidomintiems Lietuvos gamta, istorija bei kultūros paveldu.

Šiame žinyne aprašomos teritorijos ribos apibrėžtos atsizvelgiant į istorinį pamatą – XIII–XIV a. gyvavusią Karšuvos žemę. Įdomu, kad Karšuvos girioje yra išlikęs ilgametės (nuo 1422 m.) tarpvalstybinės sienos tarp LDK (vėliau Rusijos) ir Kryžiuočių ordino valstybės (vėliau Prūsijos, Vokietijos) liniją žymėjęs griovys su sampilais posūkiuose. Knygoje aprašyta Žemaitijos etnokultūrinio regiono dalis, o administracine prasme – beveik visas Tauragės rajonas bei šiaurinis Jurbarko rajono pakraštys, kuriame seniau taip pat gyveno karšuviai.

Autorių teigimu, pietų Karšuva – labai žalias kraštas, kuriame gausu miškų ir pelkių, Jūros atvertų atodangų, kur teka šimtamečių ažuolų apgobtos upės – Šešuvis, Ančia ir Šaltuona. Tai buvęs pasienis, kuris pirmasis pasitiko Žemaitiją puolusius kryžiuočius, per kurį klampojo knygnešiai iš Mažosios Lietuvos. Vėliau jis matė du pasaulinius karus, o dabar turi gausiausią Lietuvoje evangelikų liuteronų bendruomenę.

Nors knyga skiriama keliausiantiems į Tauragės kraštą, tačiau galima ir nekeliant kojos iš namų ją su dideliu pasitenkinimu skaityti, nes joje tiek daug informacijos, įdomių įvykių, datų, žmonių ir vietovių likimų, parašytų glaustai, bet labai vaizdingai.

Autoriai tikisi, kad ši knyga paskatins tolesnius ieškojimus, naujas

idėjas paveldo ir etninės kultūros puoselėjimo, lokalinės istorijos populiarinimo veikloje, kaip jau ne kartą yra nutikę jų leidiniams begyvenant savąjį gyvenimą. Taip pat autoriai dėkoja visiems, kurie materialiai ar geranoriškai parėmė savo žiniomis ir kitais būdais prisidėjo prie šio leidinio pasirodymo.

Pagal mano tyrimus, kai kurios ev. liuteronų kunigų datos turėtų būti patikslintos. Enciklopedijose ir kituose leidiniuose išgalėjo kai kurie netikslūs faktai ir jie toliau tiražuojami. Tyrimai tęsiasi ir jau galima patikslinti, ką autoriai ateityje ir padarys. Tauragėje Jonas Pipiras kunigavo ne 1872–1882, o 1872–1883, Martynas Keturakaitis – ne 1883–1892, o 1884–1892 metais (p. 51-52). Kunigo Jono Oko gy-

venimo datos (p. 90) ne (1922–2011), o (1918–2011).

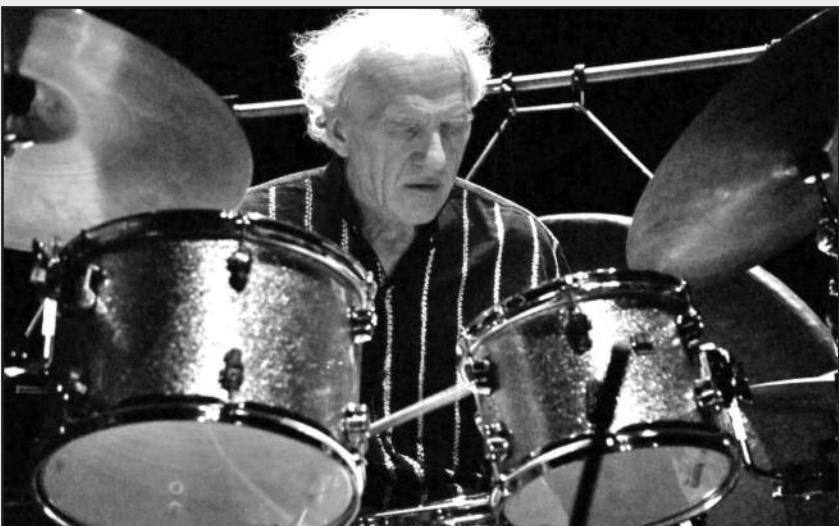
Knyga „Pietų Karšuva“ 2018 m. vasario 23 d. buvo pristatyta 19-oje Vilniaus knygų mugėje. Turiningą pristatymą vedė etnologė Gražina Kadžytė. Dalyvavo archeologas, LR seimo narys prof. Eugenijus Jovaiša, Tauragės rajono savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojas Vytautas Navickas, Kultūros paveldo departamento vyriausioji specialistė Nijolė Narbutaitė ir dešimtys mugės lankytojų.

Beje, šios knygos pirmasis leidimas (2004 m.) apdovanotas LR Švietimo ir mokslo ministerijos surengtame mokslo populiarinimo darbų konkurse 2005 m. antrąja premija. Gal savos premijos sulauks ir antrasis leidimas. □

Kultūros kronika

Kovo 15 d. Giorlico miesto (Vokietija) galerijoje „Brüderstrasse“ atidaryta menininkių Violetos Bubelytės ir Julijos Goyd paroda „Begalybė manęs“ („Infinitude of me“). Tai skirtingų kartų menininkių dialogas. Violeta Bubelytė (g. 1956 m.), Lietuvoje ir užsienyje pripažinta fotomenininkė, jau bene keturiasdešimt metų fiksuoja save, pasitelkdama savo kūną kaip kūrybos objektą. Kai kuriose fotografijose autorė, naudodama ilgo išlaikymo metodus, sukuria lyg rūke skendinčias figūras, kurios kartais padvigubinamos ar patrigubinamos. Berlyne gyvenanti menininkė Julija Goyd (g. 1979 m.), panašiai kaip ir V. Bubelytė, parodoje eksponuojamoje serijoje „Figures“ naudoja panašią kūrybinę strategiją, ilgo išlaikymo dėka išgaudama vos matomus švelnius figūrų kontūrus.

Berlyno menų akademija kovo 14 dieną pradėjo renginių ciklą „Pogrindis ir improvizacija. Alternatyvioji muzika ir menas po 1968-ųjų“. Šia proga gausiai susirinkusiai publikai koncertavo perkusininkas ir pasaulinio garso eksperimentininkas Vladimiras Tarasovas. Menų akademijos galerijoje atidarytos dvi parodos. Viena jų – „Užrašai iš pogrindžio – menas ir alternatyvioji muzika Rytų Europoje 1968 – 1994 metais“ pasakoja apie menininkų kartą, nepritapusią prie tuometinės oficialiosios kultūros. Parodoje pristatoma to laikmečio dokumentacija: fotografijos, video įrašai, savileidyba, savadarbiai instrumentai, piešiniai bei užrašai. Šioje parodoje galima pamatyti ir Sviatoslavo Tschekhino režisuotą pusvalandžio trukmės filmą „634 Vladimiro Tarasovo taktai“ (1991 m.). Tai impresionistinis menininko portretas, kuriame kasdienybės scenos supintos su koncertiniu įrašu.